

ПЕДАГОГІЧНІ УМОВИ ФОРМУВАННЯ ОРГАНІЗАЦІЙНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ МАЙБУТНІХ УЧИТЕЛІВ ТЕХНОЛОГІЙ

А Представлені педагогічні умови формування організаційної компетентності майбутніх учителів технологій на основі системного підходу, що дозволило розглядати в єдності та взаємозв'язку всі елементи, що утворюють педагогічні умови побудови багаторівневої системи формування організаційної компетентності майбутніх учителів технологій у процесі їхньої фахової підготовки.

Ключові слова: система; педагогічні умови; організаційна компетентність; освітнє середовище; мотивація; моніторинг; майбутній учитель технологій

Актуальність проблеми. Головною специфікою професійної педагогічної діяльності майбутніх учителів технологій є поєднання теоретичного і виробничого навчання, що вимагає володіння певними специфічними компетентностями. Тому у сучасній теорії та практиці поєднання навчання з виробничою працею акцентується увага на необхідності наукової організації навчально-виховного процесу.

Оскільки предметний зміст освіти в даному випадку характеризується діалектичною взаємодією людини і засобів виробництва, то організаційна компетентність стає домінуючою серед базових професійних компетентностей майбутніх учителів технологій, а її вивчення в контексті зміни освітньої парадигми є актуальною науковою проблемою.

Аналіз попередніх досліджень і публікацій. Спираючись на дані науковців, які досліджували вплив різних педагогічних факторів на формування певних якостей у студентів (інтенсивність педагогічної діяльності – С. А. Кузьміна, Г. А. Лобич та ін.; управління і оптимізація навчання – С. І. Архангельський, В. І. Безпалько, Н. Ф. Тализіна та ін.; навчальна діяльність – Ю. К. Бабанський, А. К. Громцева, Д. Б. Ельконін та ін.; пізнавальна діяльність – Б. Г. Ананьєв, В. В. Давидов та ін.) встановлено, що при визначенні педагогічних умов, фактори, що впливають на процес формування професійної компетентності, необхідно розглядати як об'єктивні причини, що задовольняють функціонування цілої системи формування конкретної компетентності.

При визначенні педагогічних умов формування організаційної компетентності майбутніх учителів технологій у процесі фахової підготовки спираємося на визначені підходи та особливості організації їхньої професійної підготовки, що розкриті в працях Д. О. Тхоржевського [12], Є. В. Кулика [1; 2], А. І. Терещука [9], С. І. Ткачука [10], О. М. Торубари [11], А. Ю. Цини [14] та ін.

Такий підхід показав, що у якості педагогічних умов формування організаційної компетентності майбутніх учителів технологій у процесі їхньої фахової підготовки можна виділити: змістову умову, яка повинна бути реалізована у якості спеціальної програми, до змісту якої повинні бути включені

теми й проблеми, що розкривають зміст організаційної компетентності; процесуально-технологічну умову формування організаційної компетентності, до якої включені питання організації проведення теоретичних і практичних занять, зміст і психолого-педагогічні компоненти таких занять (направленість на формування умінь реалізовувати організаційні заходи; організацію занять в ігровій формі, що моделюють організаційну діяльність); психолого-педагогічні умови, які передбачають організацію взаємодії викладачів і студентів, готовності студента до самостійної діяльності; організаційно-педагогічні умови, які полягають у цілеспрямованій теоретичній підготовці студентів через організацію різноманітних форм навчання з використанням сучасних інтерактивних педагогічних технологій.

Виділення невирішених раніше частин загальної проблеми. Однак аналіз їхніх праць показав, що проблема визначення педагогічних умов формування організаційної компетентності майбутніх учителів технологій у контексті зміни сучасної освітньої парадигми не розкрита. У науковій літературі відсутній аналіз впливу педагогічних умов на формування організаційної компетентності майбутніх учителів технологій у процесі їхньої фахової підготовки.

Тому метою статті є аналіз професійної діяльності майбутніх учителів технологій, який дозволив визначити педагогічні умови формування організаційної компетентності в процесі їхньої фахової підготовки.

Викладення основного матеріалу. Методологічною основою визначення системи педагогічних умов формування організаційної компетентності майбутніх учителів технологій у процесі їхньої фахової підготовки стали основні положення: теорії пізнання і діяльності (П. Я. Гальперін, Т. В. Кудрявцев, Н. В. Кузьміна та ін.); загальної і професійної педагогіки (С. У. Гончаренко, В. О. Радкевич, І. Я. Лернер, Н. Г. Ничкало, В. К. Сидоренко, М. Н. Скаткін та ін.); дидактики і методики професійного навчання (Н. М. Александрова, І. А. Зяюн, В. А. Мелехін, В. М. Мадзігон, Н. Г. Ничкало, В. А. Скакун, Д. О. Тхоржевський та ін.); профе-

сійної підготовки в умовах особистісно-орієнтованого навчання (Л. В. Занков, І. С. Якиманська, В. О. Радкевич та ін.); проблемного навчання (М. І. Махмутов та ін.); оптимізації навчального процесу (Ю. К. Бабанський, С. Я. Батишев та ін.); моделювання навчальних систем (В. П. Безпалько та ін.). Такий підхід дозволив нам розглядати педагогічні умови формування організаційної компетентності з позиції системного підходу.

З позиції філософії науки, системний підхід – один із напрямків наукового пізнання об'єктів і систем. Він представляє собою методологічну орієнтацію, яка спрямована на вивчення складних явищ і взаємозв'язків у середині системи. Тому сутність даного підходу в побудові технології формування необхідних якостей особистості характеризується: формуванням мети і встановлення ієрархії; отримання максимального ефекту при виборі оптимальних методів навчання; можливістю кількісно оцінити мету і вибір оптимальних методів.

В основу педагогічних умов формування організаційної компетентності майбутніх учителів технологій у процесі їхньої фахової підготовки були покладені три основні положення: організація системи можлива за рахунок управління і контролю над елементами, що її складають; функціонування системи можна дослідити за рахунок аналізу структурно-функціональних зв'язків між її елементами; організація системи має конкретну мету, яка визначає її функціонування. Такий підхід дозволив нам визначити структуру і зміст системи педагогічних умов формування організаційної компетентності майбутніх учителів технологій у процесі їхньої фахової підготовки, виходячи із характеристик їхньої взаємодії між собою і оточуючим середовищем.

У контексті нашого дослідження серед багатьох визначень виділяємо таке: «система – це множина елементів, які знаходяться у взаємозв'язку між собою і утворюють певне ціле яке характеризує єдність» [4].

Нам імпонує трактування поняття «педагогічні умови», що це «...сукупність факторів, норм і правил, які забезпечують оптимальне функціонування педагогічного процесу в цілому або окремих його компонентів» [5].

Таке трактування названих понять дозволило розглядати системний підхід до обґрунтування педагогічних умов як сукупність прийомів, способів, засобів, які утворюють єдине ціле для розроблення заходів формування організаційної компетентності майбутніх учителів технологій у процесі їхньої фахової підготовки.

Використання системного підходу дозволило розглядати в єдності і взаємозв'язку всі елементи, що утворюють педагогічні умови побудови багаторівневої системи формування організаційної компетентності майбутніх учителів технологій у процесі їхньої фахової підготовки, тобто навчаль-

ний процес, виробничу діяльність, внутрішні й зовнішні умови, систему організації, особистісні характеристики учасників педагогічного явища. Крім того, він дозволяє на основі синтезу обґрунтувати структуру педагогічних умов, виявити їхні функції, спроектувати етапи формування організаційних знань, умінь, навиків і особистих якостей, які визначають організаційну компетентність.

Проведені нами дослідження показали, що вирішальним фактором формування організаційної компетентності майбутніх учителів технологій у процесі їхньої фахової підготовки є умови, що створюють те середовище, в якому необхідні явища і процеси виникають, існують і розвиваються. Оскільки ми вивчаємо процеси формування саме організаційної компетентності, то нас будуть цікавити в першу чергу організаційно-педагогічні умови.

Отже, можемо констатувати, що формування організаційної компетентності майбутніх учителів технологій у процесі їхньої фахової підготовки забезпечується комплексом організаційно-педагогічних умов.

Першою умовою визначаємо формування у ВНЗ освітнього середовища і побудови навчально-виробничого процесу на основі врахування вимог роботодавців до рівня сформованості організаційної компетентності; дане середовище повинно сприяти усвідомлення студентом: себе суб'єктом організаційної діяльності; усвідомлення еволюційного характеру формування досліджуваного феномену; необхідність постійного використання організаційних знань, умінь й особистих якостей у навчально-виробничій діяльності.

Формування таких особистих якостей у студентів як організаційні, передбачає необхідність існування відповідного освітнього середовища, яке зорієнтоване на створення таких умов, які б сприяли їхньому інтелектуальному і творчому професійному становленню, розвитку і самовдосконалення, в якому цінності організаційної діяльності (організація робочого місця, організація виконання технології виготовлення конкретного виробу, організація безпосередньої навчально-виробничої діяльності тощо) є домінуючими в навчальному закладі.

Поняття «середовище», у філософській науці відображає частину буття по відношенню до суб'єкта, в межах якої він існує і на кого вона впливає [8, с. 3].

Серед великої кількості трактувань у контексті нашої роботи, нам імпонує трактування в якому «середовище» розглядають як те, посеред чого перебуває суб'єкт, що впливає на формування його образу, опосередковує його розвиток і сприяє адаптації особистості до середовища [3], та як оточення, з яким суб'єкт навчання вступає в контакт і взаємодіє [6].

Такий підхід дозволив нам спроектоване в моделі середовище класифікувати як організаційне,

що складається з наступних елементів: інституційні (різноманітні професійні навчальні заклади, що забезпечують професійний розвиток майбутнього спеціаліста; спеціальні лабораторії, майстерні, навчально-виробничі приміщення, засоби виробництва, сировина, матеріали і інструменти направлені на формування спеціально значущих якостей майбутніх учителів технологій у процесі їхньої фахової підготовки; організаційний стиль (дизайн приміщення, навчально-виробничих майстерень, розміщення обладнання майстерень, друкована рекламна продукція, символи, фірмова атрибутика, манера спілкування, організаційні заходи); система організації навчально-виробничої діяльності; особистісні (ціннісні орієнтації соціальних суб'єктів, переконання, норми організаційної поведінки в навчальному закладі, світогляд, стан особистісних відносин у контексті організаційної культури, характер взаємовідносин із внутрішнім і зовнішнім оточенням).

Оскільки значну частину свого часу студент проводить у середовищі навчального закладу, то дане середовище впливає на формування змісту життя особистості як суб'єкта, який володіє цінностями цього середовища.

Крім того, значну частину часу студент проводить (під час навчальної і технологічної практик) у школах, ПТНЗ, коледжах, базових підприємствах. Тому важливим при аналізі впливу середовища на формування організаційної компетентності майбутніх учителів технологій у процесі їхньої фахової підготовки є врахування середовища не тільки ВНЗ, але й середовища тих закладів, де проходить професійне навчання студент. Адже кожен навчальний заклад володіє своїм «фірмовим організаційним стилем» і технологічними секретами організації навчально-виробничої діяльності. Отже, працівники інших навчальних закладів і базових підприємств є реальними носіями цінностей організаційної культури, на які орієнтуються студенти.

Освітнє середовище як організаційно-педагогічна умова – це сукупність навчально-виховних, навально-виробничих, культурно-освітніх, інформаційних, матеріальних умов і найважливіших цінностей, норм, відносин, традицій, підкріплених комплексом заходів організаційного, методичного, психологічного характеру, що забезпечують формування організаційної компетентності майбутніх учителів технологій у процесі їхньої фахової підготовки і спрямовані на їхній професійний і особистісний розвиток.

До другої педагогічної умови відносимо стимулювання мотивації формування організаційної компетентності майбутніх учителів технологій у процесі їхньої фахової підготовки як однієї з основних професійно-особистісних якостей. Вона передбачає стимулювання мотивації активізації всіх сил майбутніх учителів технологій у процесі їхньої фахової підготовки, спрямованих на отримання і за-

стосування знань, умінь, навиків і особистих якостей для формування організаційної компетентності в процесі фахової підготовки.

Нам імпонує трактування «мотивації як сукупності внутрішніх і зовнішніх рушійних сил, які побуджують людину до здійснення певних дій, спрямованих і орієнтованих на досягнення певної мети» [13].

Аналіз показує, що значну роль в ієрархії спонукання майбутніх учителів технологій у процесі їхньої фахової підготовки до формування організаційної компетентності відіграють мотиви майбутньої кар'єри, бажання мати: стабільну роботу, соціальні гарантії, відсутність ризику, комфортне робоче місце, добитися позитивного ставлення до себе.

Сучасний ринок праці висуває нові вимоги до майбутніх педагогів професійного навчання, що розширює спектр мотивів у майбутніх спеціалістів. Одним із ведучих мотивів поведінки майбутніх учителів технологій в освітньому товаристві є стремління мати добру репутацію серед колег і бажання заслужити визнання в своїй професійній галузі. Наявність такого мотиву змушує їх бути готовими до постійного розвитку і вдосконалення професійних знань і вмінь, а також постійного розвитку своїх особистих якостей.

Серед домінуючих мотивів головна роль належить «мотиву досягнення» – стремління до успіху, до досягнення мети. Цей мотив науковцями відноситься до одного з основних факторів і визначається як бажання бути відповідним до основних вимог навчального закладу, стремління до досягнення поставленої мети та виживання в умовах конкуренції.

У сучасних ринкових умовах з'являються нові мотиви: гордість за свій навчальний заклад; відчувати себе частиною колективу; приналежність до професії тощо.

На розвиток мотивів майбутніх педагогів професійного навчання впливає безпосередньо і сама атмосфера навчального закладу: встановлені організаційні цінності; норми і правила організаційної поведінки; особистість викладачів і майстрів виробничого навчання; рівень сформованості їхньої організаційної культури; форми і методи ведення навчально-виробничої роботи.

Мотивація майбутніх учителів технологій до формування організаційної компетентності підсилюється його включенням у проектну діяльність в умовах реального виробництва. Розроблення і реалізація виробничих ідей створює загальну атмосферу задоволення своєю працею, що дозволяє посилити мотивацію студентів як до теоретичних знань (реальна практика вимагає корегування існуючих знань), так і до виробничих технологій, інструментів, засобів виробництва. Студент на практиці вчиться і спостерігає за необхідністю організаційних знань, умінь і навиків та особистих якостей, необхідних для організації виробничої діяльності.

Спільна робота над проектом формує у студента розуміння наявності ієрархії в організаційній діяльності, розкриваються проблеми традицій в організаційній діяльності як викладача, так і навчального закладу.

Таким чином, мотивація майбутніх учителів технологій до формування організаційної компетентності підсилюється при включенні його до проектної діяльності.

Третя педагогічна умова полягає в систематичному моніторингу сформованості організаційної компетентності майбутніх учителів технологій у процесі їхньої фахової підготовки з метою врахування його результатів у навчально-виховному процесі.

Суть педагогічного моніторингу полягає в довготривалому спостереженні за об'єктами або явищами педагогічної дійсності [7].

Моніторинг сформованості організаційної компетентності майбутніх учителів технологій може виконувати такі функції: інформаційну; формувальну; корекційну; прогностичну.

Процес формування організаційної компетентності майбутніх педагогів професійного навчання надзвичайно складний і не може бути реалізований без допомоги педагогічного моніторингу. Система моніторингу організаційної компетентності майбутніх педагогів професійного навчання передбачає періодичне проведення циклу досліджень із наступним аналізом отриманих результатів. До основних методів, які можна ефективно використовувати в процесі моніторингу сформованості організаційної компетентності майбутніх педагогів професійного навчання, відносимо наступні емпіричні й теоретичні методи: спостереження, анкетування, бесіда, тестування.

При організації моніторингу сформованості організаційної компетентності майбутніх педагогів професійного навчання необхідно виходити з того, що він повинен бути комплексним й охоплювати найважливіші аспекти організації навчального процесу з аналізом результатів оцінки у студентів рівня сформованості організаційної компетентності.

Висновок. Отже, завдяки системному підходу результати моніторингу дадуть достатньо матеріалу для аналізу й оцінки мотивації студентів, а також для встановлення факторів, які впливають на формування сформованості організаційної компетентності майбутніх педагогів професійного навчання.

Для отримання результатів сформованості організаційної компетентності майбутніх педагогів професійного навчання необхідне поетапне проведення моніторингу. У результаті отриманої інформації викладачі зможуть: сформувати інформаційну базу про студентів; розвинути мотивацію у студентів до формування організаційної компетентності; вдосконалювати навчально-виховний процес. У свою чергу студенти отримають можливість: бачити свій рівень сформованості організаційної компетентності; розвивати здібності до рефлексії й самоаналізу; самостійно працювати та розвиватися.

Список використаних джерел

- Кулик, Є. В. Концептуальні зміни в культурологічній підготовці майбутніх учителів технологій / Є. В. Кулик // Професіоналізм педагога: теоретичні й методичні аспекти : зб. наук. праць ДЗВО «Донбаський державний педагогічний університет». – Вип. 4. – Слов'янськ, 2016. – С. 38–49.
- Кулик, Є. В. Основи формування наукової парадигми професій («Вчитель технологій») / Є. В. Кулик, Т. Я. Гельжинська // Науковий часопис НПУ ім. М. П. Драгоманова. – 2016. Серія 5. Педагогічні науки: реалії та перспективи, Випуск 51. – С. 152–157.
- Мануйлов, М. А. Средовый подход в воспитании [Текст] / М. А. Мануйлов. – 2-е изд., перераб. – Москва; Н. Новгород : Изд-во Волго-Вятской академии государственной службы, 2002. – 157 с.
- Морель, Ханс. Партнёрство в системе профессионально-трудового обучения [Текст] / Ханс Морель; Институт прикладных социальных наук // Национальное правление: консорциум. – 1998. – 23 с.
- Морозова, О. И. Социальное партнёрство на условиях формирования личности специалиста в системе профессионального образования [Текст]: дис. ... канд. соц. наук / О. И. Морозова. – Курск, 2007. – 158 с.
- Новикова, Л. И. Школа и среда [Текст] / Л. И. Новикова. – Москва, 1985. – 45 с.
- Орлов, А. А. Мониторинг инновационных процессов в образовании [Текст] / А. А. Орлов // Педагогика. – 1996. – №3. – С. 9–15.
- Пригожин, А. И. Современная социология организаций [Текст] / А. И. Пригожин. – Москва : Интерпракс, 1995. – 296 с.
- Терещук, А. И. Методика організації проектної діяльності старшокласників з технологій : метод. посіб. / А. І. Терещук, С. М. Дятленко. – Київ : Літера ЛТД, 2010. – 128 с.
- Ткачук, С. І. Підготовка майбутнього вчителя трудового навчання до формування в учнів предметної культури : монографія / С. І. Ткачук. – Умань : Соціально-педагогічний центр, 2011. – 391 с.
- Торубара, О. М. Підготовка майбутнього вчителя до організації навчально-виховних занять з розвитку творчих здібностей учнів / О. М. Торубара // Вісник ЧДПУ ім. Т. Г. Шевченка. Серія : Педагогічні науки. – Чернігів, 2007. – Вип. 45. – С. 39–42.
- Тхоржевський, Д. О. Методика трудового та професійного навчання. Ч. І. Теорія трудового навчання / Д. О. Тхоржевський. – Київ : ДНІТ, 2000. – 248 с.
- Царицький, В. В. Корпоративна культура як фактор мотивації працівників підприємств залізничного транспорту в умовах реформування [Текст]: дис. ... канд. соціол. наук / В. В. Царицький. – Саратов, 2003. – 146 с.
- Цина, А. Ю. Особистісно орієнтована професійна підготовка майбутніх учителів технологій: теоретико-методичний аспект : монографія / А. Ю. Цина. – Полтав. нац. пед. ун-т ім. В. Г. Короленка. – Полтава, 2011. – 355 с.

Дата надходження до редакції авторського оригіналу: 12.11.2017

Гельжинская Т. Я. Педагогические условия формирования организационной компетентности будущих учителей технологий.

Представлены педагогические условия формирования организационной компетентности будущих учителей технологий на основании системного подхода, что разрешило рассматривать в единстве и взаимосвязи все элементы, которые образуют педагогические условия построения многоуровневой системы формирования организационной компетентности будущих учителей технологий в процессе их профессиональной подготовки.

Ключевые слова: система; педагогические условия; организационная компетентность; образовательная среда; мотивация; мониторинг; будущий учитель технологий

Gelzhynska T. Ya. Pedagogical conditions of forming of the organizational competence of future teachers of technologies.

The pedagogical conditions of forming the organizational competence of future teachers of technologies based on the system approach were presented, which allowed considering all elements of pedagogical conditions for the construction of a multilevel system for the formation of organizational competence of future teachers of technologies in the process of their professional training.

Key words: system; pedagogical conditions; organizational competence; educational environment; motivation; monitoring; future teacher of technologies